

RİSALE-İ NUR'DA HADİS MÜDAFAASI

Bediüzzaman Said NURSI

Nâmûs-u Hadîsi Muhafaza Etmek

Ey Türkler ve Kürtler! İnsaf ediniz. Bir râfızî bir hadîse yanlış mânâ verse veya yanlış amel etse, acaba hadîsi inkâr etmek mi lâzımdır, yoksa o râfızîyi tahtie edip nâmûs-u hadîsi muhafaza etmek mi lâzımdır?

*Münazarat*¹

Felsefenin Ruhsuz, Sönük Hakikatleri, Kur'an'ın Parlak, Ruhlu Hakikatleriyle Müsademe Edemez

Kıyamet alâmetlerinden ve âhîrzaman vukuatından ve bazı a'mâlin fazilet ve sevaplarından bahseden ehâdis-i şerife güzelce anlaşılmadığından, akıllarına güvenen bir kısım ehl-i ilim, onların bir kısmına zayıf veya mevzu demişler. İmanı zayıf ve enâniyeti kavî bir kısım da inkâra kadar gitmişler. Şimdi tafsile girişmeyeceğiz. Yalnız "On İki Asıl"ı beyan ederiz.

Birinci Asıl: Yirminci Sözün âhîrindeki sual ve cevapta izah ettiğimiz meseledir. İç-mâli şudur ki: Din bir imtihandır; bir tecrübedir; ervâh-ı âliyeyi ervâh-ı sâfileden tefrik eder. Öyle ise, ileride herkese gözle görülecek vukuatı öyle bir tarzda bahsedecek ki, ne bütün bütün meçhul kalsın, ne de bedihî olup herkes ister istemez tasdike mecbur kalsın. Akla kapı açacak, ihtiyarı elinden almayacak. Zira, eğer tamamen bedâhet derecesinde bir alâmet-i kıyamet görülse, herkes tasdike muztar olsa, o vakit kömür gibi bir istidat, elmas gibi bir istidatla beraber kalır. Sırr-ı teklif ve netice-i imtihan zayı olur.

İşte, bunun için, Mehdî ve Süfyan meseleleri gibi çok meselelerde çok ihtilâf olmuş. Hem rivâyât dahi çok muhtelifdir; birbirine zıt hükümler olmuş.

İkinci Asıl: Mesâil-i İslâmiyenin tabakatı vardır. Biri bir burhan-ı kat'î istese, diğeri bir zann-ı galibî ile iktifa eder, başkası yalnız bir kabul-u teslimi ve reddetmemek ister. Öyle ise, esâsât-ı imaniyeden olmayan mesâil-i fer'îye veya vukuat-ı zamaniyenin

1 Bediüzzaman Said Nursi, *İlk Dönem Eserleri* (İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012), 464.

herbirinde bir iz'ân-ı yakîn ile bir burhan-ı kat'î istenilmez. Belki yalnız reddetmemek ve teslimiyetle ilişmemektir.

Üçüncü Asıl: Zaman-ı Sahabede Benî İsrail ve Nesârâ ulemalarından çoğu İslâmiyete girdiler. Eski malûmatları dahi onlarla beraber Müslüman oldu; bazı hilâf-ı vaki malûmât-ı sâbıkaları, İslâmiyetin malı olarak tevehhüm edildi.

Dördüncü Asıl: Ehâdis-i şerife râvilerinin bazı kavilleri veyahut istinbat ettikleri mânâları, metn-i hadisten telâkki ediliyordu. Halbuki, insan hatadan hâli olmadığı için, hilâf-ı vaki bazı istinbatları veya kavilleri hadis zannedilerek zaafına hükmedilmiş.

Beşinci Asıl: **مُلْهُمُونَ** **إِنَّ فِي أُمَّتِي مُحَدَّثُونَ** yani **مُلْهُمُونَ** sırınca, bazı ehl-i keşif ve ehl-i velâyet olan muhaddisîn-i muhaddesun ilhamlarıyla gelen bazı maânî, hadis telâkki edilmiş. Halbuki ilham-ı evliya, bazı ârızalarla hata olabilir. İşte, bu neviden bir kısım hilâf-ı hakikat çıkabilir.

Altıncı Asıl: Beynennas iştihar bulmuş bazı hikâyeler bulunuyor ki, durub-u emsal hükmüne geçer, hakikî mânâsına bakılmaz. Ne maksat için sevk edilir, ona bakılır. İşte, bu neviden, beynennas teârûf etmiş bazı kıssa ve hikâyâtı, Resul-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâm bir maksad-ı irşadî için temsil ve kinaye nev'inden zikredivermiş. Şu nevi meselelerin mânâ-yı hakikîsinde kusur varsa, örf ve âdât-ı nâsa aittir ve teârûf ve tesâmu-u umumîye râcidir.

Yedinci Asıl: Pek çok teşbih ve temsiller bulunuyor ki, mürur-u zamanla veya ilmin elinden cehlin eline geçmesiyle hakikat-i maddiye telâkki ediliyor, hataya düşer. Meselâ, "Sevr" ve "Hut" isminde ve âlem-i misalde sevr ve hut timsalinde, berrî ve bahrî hayvânât nâzırlarından iki melâiketullah, adeta bir koca öküz ve cismanî bir balık zannedilerek hadîse ilişilmiş.

Hem meselâ, bir vakit huzur-u Nebevîde derin bir ses işitildi. Resul-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâm ferman etti ki: "Bu gürültü, yetmiş senedir yuvarlanıp, tâ ancak bu dakika Cehennem'in dibine düşen bir taşın gürültüsüdür." İşte bu hadisi işiten, hakikate vasıl olmayan, inkâra sapar. Halbuki, yirmi dakika o hadisten sonra kat'iyen sabittir ki, biri geldi, Resul-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâma dedi ki: "Meşhur münafık yirmi dakika evvel öldü." Yetmiş yaşına giren o münafık, Cehennem'in bir taşı olarak, bütün müddet-i ömrü tedennîde, esfel-i sâfilîne, küfre sukuttan ibaret olduğunu, gayet belîğane bir surette, Resul-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâm beyan etmiştir. Cenâb-ı Hak, o vefat dakikasında o sesi işittirip ona alâmet etmiştir.

Sekizinci Asıl: Cenâb-ı Hakîm-i Mutlak, şu dâr-ı tecrübe ve meydan-ı imtihanda, çok mühim şeyleri, kesretli eşya içinde saklıyor. O saklamakla, çok hikmetler, çok maslahatlar bağlıdır. Meselâ, Leyle-i Kadri umum Ramazan'da, saat-i icâbe-i duayı Cuma gününde, makbul velîsini insanlar içinde, eceli ömür içinde ve kıyametin vaktini ömr-ü dünya içinde saklamış.

Zira, ecel-i insan muayyen olsa, yarı ömrüne kadar gaflet-i mutlaka, yarıdan sonra darağacına adım adım gitmek gibi bir dehşet verecek. Halbuki, âhiret ve dünya muvazenesini muhafaza etmek ve her vakit havf ve recâ ortasında bulunmak maslahatı, iktiza eder ki, her dakika hem ölmek, hem yaşamak mümkün olsun. Şu halde, müphem tarzdaki yirmi sene müphem bir ömür, bin sene muayyen bir ömre müreccaktır.

İşte, kıyamet dahi, şu insan-ı ekber olan dünyanın ecelidir. Eğer vakti taayyün etseydi, bütün kurun-u ûlâ ve vustâ gaflet-i mutlakaya dalacak idiler ve kurun-u uhrâ dehşette kalacaktı. İnsan nasıl hayat-ı şahsiyesiyle, hanesinin ve köyünün bekâsıyla alâkadardır. Öyle de, hayat-ı içtimaiye ve nev'iyesiyle, küre-i arzın ve dünyanın yaşamasıyla alâkadardır. Kur'ân **إِقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ** der, "Kıyamet yakındır" ferman ediyor. Bin bu kadar sene geçtikten sonra gelmemesi, yakınlığına hâlel vermez. Zira kıyamet dünyanın ecelidir. Dünyanın ömrüne nisbeten bin veya iki bin sene, bir seneye nisbetle bir iki gün veya bir iki dakika gibidir. Saat-i kıyamet yalnız insaniyetin eceli değil ki, onun ömrüne nisbet edilip baîd görülsün. İşte bunun içindir ki, Hakîm-i Mutlak, kıyameti, Mugayyebât-ı Hamseden olarak ilminde saklıyor. İşte, bu ipham sırrındandır ki, her asır, hattâ asr-ı hakikatbîn olan Asr-ı Saadet dahi daima kıyametten korkmuşlar. Hattâ bazıları "Şerâiti hemen hemen çıkmış" demişler.

İşte bu hakikati bilmeyen insafsız insanlar derler ki: "Âhiretin tafsîlâtını ders alan müteyakkız kalbli, keskin nazarlı olan Sahabelerin fikirleri, niçin bin sene hakikatten uzak olarak fikirleri düşmüş gibi, istikbal-i dünyevîde bin dört yüz sene sonra gelecek bir hakikati asırlarında karib zannetmişler?"

Elcevap: Çünkü, Sahabeler, feyz-i sohbet-i Nübüvvetten, herkesten ziyade dâr-ı âhireti düşünerek, dünyanın fenâsını bilerek, kıyametin ipham vaktindeki hikmet-i İlâhiyeyi anlayarak, ecel-i şahsî gibi dünyanın eceline karşı dahi daima muntazır bir vaziyet alarak, âhiretlerine ciddî çalışmışlar. Resul-ü Ekrem aleyhissalâtu vesselâm "Kıyameti bekleyiniz, intizar ediniz" tekrar etmesi, şu hikmetten ileri gelmiş bir irşad-ı Nebevîdir. Yoksa vuku-u muayyene dair bir vahyin hükmüyle değildir ki hakikatten uzak olsun. İllet ayrıdır, hikmet ayrıdır. İşte, Peygamber aleyhissalâtu vesselâmın bu nevi sözleri, hikmet-i iphamdan ileri geliyor.

Hem şu sırdandır ki, Mehdî, Süfyan gibi âhîrzamanda gelecek eşhasları, çok zaman evvel, hattâ Tâbiîn zamanında onları beklemişler, yetişmek emelinde bulunmuşlar. Hattâ bazı ehl-i velâyet "Onlar geçmiş" demişler. İşte bu da, kıyamet gibi, hikmet-i İlâhiye iktiza eder ki, vakitleri taayyün etmesin. Çünkü her zaman, her asır, kuvve-i mâneviyenin takviyesine medar olacak ve yeisten kurtaracak Mehdî mânâsına muhtaçtır. Bu mânâda her asrın bir hissesi bulunmak lâzımdır. Hem gaflet içinde fenalara uymamak ve lâkaytlıkta nefsin dizginini bırakmamak için, nifakın başına geçecek müthiş şahıslardan her asır çekinmeli ve korkmalı. Eğer tayin edilseydi, maslahat-ı irşad-ı umumî zayı olurdu.

Şimdi, Mehdî gibi eşhasın hakkındaki rivâyâtın ihtilâfâtı ve sırrı şudur ki: Ehâdisi tefsir edenler, metn-i ehâdisi tefsirlerine ve istinbatlarına tatbik etmişler. Meselâ, merkez-i saltanat o vakit Şam'da veya Medine'de olduğundan, vukuat-ı Mehdiye veya Süfyanîyeyi, merkez-i saltanat civarında olan Basra, Kûfe, Şam gibi yerlerde tasavvur ederek öyle tefsir etmişler. Hem de o eşhasın şahs-ı mânevîsine veya temsil ettikleri cemaate ait âsâr-ı azîmeyi o eşhasın zatlarında tasavvur ederek öyle tefsir etmişler ki, o eşhas-ı harika çıktıkları vakit bütün halk onları tanıyacak gibi bir şekil vermişler. Halbuki, demiştik: Bu dünya tecrübe meydanıdır. Akla kapı açılır, fakat ihtiyarı elinden alınmaz. Öyle ise, o eşhas, hattâ o müthiş Deccal dahi çıktığı zaman, çokları, hattâ kendisi de bidâyetten Deccal olduğunu bilmez. Belki nur-u imanın dikkatiyle o eşhas-ı âhîrzaman tanınabilir.

Alâmet-i kıyametten olan Deccal hakkındaki hadis-i şerifte "Birinci günü bir sene, ikinci günü bir ay, üçüncü günü bir hafta, dördüncü günü eyyâm-ı saire¹ gibidir. Çıktığı zaman dünya ıstıtır. Kırk günde dünyayı gezer" rivâyet ediliyor. İnsafsız insanlar bu rivâyete muhal demişler—hâşâ—şu rivâyetin inkâr ve iptaline gitmişler. Halbuki, ve'l-ilmü indallah, hakikati şu olmak gerektir ki:

Âlem-i küfrün en kesafetlisi olan şimalde, tabiiyyunun fikr-i küfrîsinden süzülen bir cereyan-ı azîmin başına geçecek ve Ulûhiyeti inkâr edecek bir şahsın şimal tarafından çıkmasına işaret ve şu işaret içinde bir remz-i hikmet vardır ki, kutb-u şimalîye yakın dairede bütün sene, bir gece bir gündüzdür; altı ayı gece, altı ayı gündüzdür. "Deccalın bir günü bir senedir" o daire yakınında zuhuruna işarettir. "İkinci günü bir aydır" demekten murat, şimalden bu tarafa geldikçe bazan olur, yazın bir ayında güneş gurub etmez. Şu dahi, Deccal şimalden çıkıp âlem-i medeniyet tarafına tecavüzüne işarettir; günü Deccala isnat etmekle şu işarete işaret eder. Daha bu tarafa geldikçe, bir haftada güneş gurub etmiyor.

Daha gele gele, tulû ve gurub ortasında üç saat devam ediyor. Ben Rusya'da esarette iken böyle bir yerde bulundum. Bize yakın, bir hafta güneş gurub etmeyen bir yer vardı; seyir için oraya gidiyorlardı. "Deccalın çıktığı vakit umum dünya işitecek" olan kaydı, telgraf ve radyo halletmiştir. Kırk günde gezmesini de, merkebi olan şimendifer ve tayyare halletmiştir. Eskiden bu iki kaydı muhal gören mülhidler şimdi âdi görüyorlar.

Alâmet-i kıyametten olan Ye'cüc ve Me'cüc ve Sedde dair bir risalede bir derece tafsilen yazdığımдан, ona havale edip şurada yalnız şunu deriz ki: Eskiden Mançur, Moğol ünvanıyla içtimaat-ı beşeriyeyi zîrûzeber eden taifeler ve Sedd-i Çinînin yapılmasına sebebiyet verenler, kıyamete yakın, yine anarşistlik gibi bir fikirle medeniyet-i beşeriyeyi zîrûzeber edecekleri, rivâyetlerde vardır.

Bazı mülhidler derler: "Bu kadar acaibi yapan ve yapacak taifeler nerede?"

Elcevap: Çekirge gibi bir âfat, bir mevsimde pek çok kesretle bulunur. Mevsim değiştikçe, memleketi fesada veren kesretli o taifelerin hakikatleri, mahdud bazı fertlerde saklanıyor. Yine zamanı geldikçe, emr-i İlâhî ile, o mahdud fertlerden gayet kesretli aynı fesat yine başlar. Güya onların hakikat-i milliyetleri inceliyor, kopmuyor; yine mevsimi geldikçe zuhur ediyor.

Aynen öyle de, bir zaman dünyayı hercümerc eden o taifeler, izn-i İlâhî ile, mevsimi geldiği vakit, aynı o taife, medeniyet-i beşeriyeyi hercümerc edecekler. Fakat onların muharrikleri başka bir surette tezahür eder. لَا يَعْلَمُ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ

Dokuzuncu Asıl: Mesâil-i imaniyeden bir kısmın netâici, şu mukayyet ve dar âleme bakar. Diğer bir kısmı, geniş ve mutlak olan âlem-i âhirete bakar. Amellerin fazilet ve sevabına dair ehâdis-i şerifenin bir kısmı, tergib ve terhîbe münasip bir tesir vermek için belâğatlı bir üslûpta geldiğinden, dikkatsiz insanlar onları mübalâğalı zannetmişler. Halbuki, bütün onlar ayn-ı hak ve mahz-ı hakikat olduklarından, mücaze ve mübalâğa, içlerinde yoktur.

Ezcümle, en ziyade insafsızların zihnini kurcalayan şu hadistir ki:

لَوْ وَزَنْتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللَّهِ جَنَاحَ بُعُوضَةٍ مَا شَرِبَ الْكَافِرُ مِنْهَا جُرْعَةً مَاءٍ

ev kemâ kâl. Meâl-i şerifi: "Dünyanın, Cenâb-ı Hakkın yanında bir sinek kanadı kadar kıymeti olsaydı, kâfirler bir yudum suyu ondan içmeyecek idiler." Hakikati şudur ki: اللَّهُ عِنْدَ tabiri, "âlem-i bekâdan" demektir. Evet, âlem-i bekâdan bir sinek kanadı kadar bir nur, madem ebedîdir, yeryüzünü dolduracak muvakkat bir nurdan daha çoktur. Demek koca dünyayı bir sinek kanadıyla muvazene değil; belki herkesin kısa-

cık ömrüne yerleşen hususî dünyasını, âlem-i bekâdan bir sinek kanadı kadar daimî bir feyz-i İlâhîye ve bir ihsan-ı İlâhîye muvazeneye gelmediği demektir.

Hem dünyanın iki yüzü var, belki üç yüzü var: Biri, Cenâb-ı Hakkın esmâsının âyinelidir. Diğeri âhirete bakar, âhiret tarlasıdır. Diğeri fenâya, ademe bakar. Bildiğimiz, marzî-i İlâhî olmayan, ehl-i dalâletin dünyasıdır. Demek, Esmâ-i Hüsnânın âyineleri ve mektubât-ı Samedâniye ve âhiretin mezraası olan koca dünya değil; belki âhirete zıt ve bütün hatîâtın menşei ve beliyâtın menbai olan, dünyaperestlerin dünyasının, âlem-i âhirette ehl-i imana verilen sermedî bir zerresine değmediğine işaretir.

İşte, en doğru ve ciddî şu hakikat nerede? Ve insafsız ehl-i ilhâdın fehmettikleri mânâ nerede? O insafsız ehl-i ilhâdın en mübalâğa, en mücazeffe zannettikleri mânâ nerede?

Hem meselâ, insafsız ehl-i ilhâdın mübalâğa zannettikleri, hattâ muhal bir mübalâğa ve mücazeffe tevehhüm ettikleri biri de, amellerin sevabına dair ve bazı surelerin faziletleri hakkında gelen rivâyetlerdir. Meselâ, Fâtîha'nın Kur'ân kadar sevabı vardır; Sûre-i İhlâs, sülüs-ü Kur'ân2; Sûre-i İzâ Zülzile'ti'l-Ardu, rub'u; Sûre-i Kul Yâ Eyyühe'l-Kâfirûn, rub'4u; Sûre-i Yâsin, on defa Kur'ân kadar olduğuna rivâyet vardır. İşte, insafsız ve dikkatsiz insanlar demişler ki: "Şu muhaldır. Çünkü Kur'ân içinde Yâsin ve öteki faziletli olanlar da vardır. Onun için mânâsız olur."

Elcevap: Hakikati şudur ki: Kur'ân-ı Hakîmin herbir harfinin bir sevabı var, bir hasenedir. Fazl-ı İlâhîden, o harflerin sevabı sünbüllendir, bazan on tane verir, bazan yetmiş, bazan yedi yüz (Âyetü'l-Kürsî harfleri gibi), bazan bin beş yüz (Sûre-i İhlâsın harfleri gibi), bazan on bin (Leyle-i Beratta okunan âyetler ve makbul vakitlere tesadüf edenler gibi) ve bazan otuz bin (meselâ, haşhaş tohumunun kesreti misillü, Leyle-i Kadîrde okunan âyetler gibi). Ve "O gece bin aya mukabil" işaretiyle, bir harfinin o gecede otuz bin sevabı olur, anlaşılır. İşte, Kur'ân-ı Hakîm, tezâuf-u sevabıyla beraber, elbette muvazeneye gelmez ve gelemiyor. Belki asıl sevabıyla, bazı surelerle muvazeneye gelebilir.

Meselâ, içinde mısır ekilmiş bir tarla farz edelim ki, bin tane ekilmiş. Bazı habbele-ri yedi sünbül vermiş farz etsek, herbir sünbülde yüzer dane olmuşsa, o vakit tek bir habbe, bütün tarlanın iki sülüsüne mukabil oluyor. Meselâ birisi de on sünbül vermiş, herbirinde iki yüz dane vermiş. O vakit bir tek habbe, asıl tarladaki habbelerin iki misli kadardır. Ve hâkezâ, kıyas et.

Şimdi, Kur'ân-ı Hakîmi, nuranî, mukaddes bir mezraa-i semâviye tasavvur ediyoruz. İşte, herbir harfi, asıl sevabıyla birer habbe hükmündedir. Onların sünbülleri nazara alınmayacak. Sûre-i Yâsin, İhlâs, Fâtiha, Kul Yâ Eyyühe'l-Kâfirûn, İzâ Zülzile-ti'l-Ardü gibi, sair faziletlerine dair rivâyet edilen sûre ve âyetlerle muvazene edilebilir. Meselâ, Kur'ân-ı Hakîmin üç yüz bin altı yüz yirmi harfi olduğundan, Sûre-i İhlâs, Besmeleyle beraber altmış dokuzdur. Üç defa altmış dokuz, iki yüz yedi harftir. Demek, Sûre-i İhlâsın herbir harfinin haseneleri bin beş yüze yakındır. İşte, Sûre-i Yâsinin hurufatı hesap edilse, Kur'ân-ı Hakîmin mecmu-u hurufatına nisbet edilse ve on defa muzaaf olması nazara alınsa, şöyle bir netice çıkar ki: Yâsin-i Şerifin herbir harfi, takriben beş yüze yakın sevabı vardır, yani o kadar hasene sayılabilir. İşte, buna kıyasen başkalarını dahi tatbik etsen, ne kadar lâtif ve güzel ve doğru ve mücazefesiz bir hakikat olduğunu anlarsın.

Onuncu Asıl: Ekser taife-i mahlûkatta olduğu gibi, ef'al ve a'mâl-i beşeriyede bazı harika fertler bulunur. O fertler, eğer iyilikte ileri gitmişse, o nevilerin medar-ı fahrleridir, yoksa medar-ı şeâmetleridir. Hem gizleniyorlar; adeta birer şahs-ı mânevî, birer gaye-i hayal hükmüne geçerler. Sair fertlerin herbirisi, o olmaya çalışır ve o olmak ihtimali var. Demek, o mükemmel harika fert mutlak, müphem bulunup, her yerde bulunması mümkün... Şu ipham itibarıyla, mantıkça kaziye-i mümkinine suretinde, külliyyetine hükmedilebilir. Yani, herbir amel şöyle bir netice verebilmesi mümkündür. Meselâ, "Kim iki rekât namazı filân vaki1tte kılrsa, bir hac kadardır." İşte, iki rekât namaz bazı vakitte bir hacca mukabil geldiği hakikattir. Herbir iki rekât namazda, bu mânâ külliyyetle mümkündür.

Demek, şu nevideki rivâyetler, vukuu bilfiil daimî ve küllî değil. Zira kabulün maddem şartları vardır; külliyyet ve daimîlikten çıkar. Belki, ya bilfiil muvakkattir, mutlaktır; veyahut mümkinedir, külliyyedir. Demek şu nevi ehâdisteki külliyyet ise, imkân itibarıyla:

Meselâ, "Gıybet, katl gibidir." Demek gıybette öyle bir fert bulunur ki, katl gibi bir zehr-i kâtilden daha muzırdır. Meselâ, "Bir güzel söz, bir abdi âzâd etmek gibi bir sadaka-i azîme2nin yerine geçer." Şimdi, tergib veya teşvik için, o müphem ferd-i mükemmel, mutlak bir surette her yerde bulunmasının imkânını vaki bir surette göstermekle, hayra şevki ve şerden nefreti tahrik etmektir.

Hem de şu âlemin mikyasıyla âlem-i ebedînin şeyleri tartılmaz. Buranın en büyüğü, oranın en küçüğüne muvazi gelemmez. Sevab-ı a'mâl o âleme baktığı için, dünyevî nazarımız ona dar geliyor, aklımıza sığdıramıyoruz. Meselâ

يَا نِي مَنْ قَرَأَ هَذَا أُعْطِيَ لَهُ مِثْلُ ثَوَابِ مُوسَى وَهَارُونَ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِينَ ﴿١﴾ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾ وَلَهُ الْكِبَرِيَاءُ فِي السَّمَوَاتِ
وَالْأَرْضِ ﴿٣﴾ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٤﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِينَ ﴿٥﴾ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾
وَلَهُ الْعِظَمَةُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٧﴾ وَلَهُ الْمُلْكُ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَهُوَ
الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

İnsafsız ve dikkatsizlerin en ziyade nazar-ı dikkatini celb eden, şu gibi rivâyetlerdir. Hakikati şudur ki:

Dünyada, dar nazarımızla, kısacık fikrimizle, Mûsâ ve Hârun Aleyhimesselemin sevaplarını ne derece tasavvur ediyoruz, biliyoruz? Âlem-i ebediyette, Rahîm-i Mutlak, saadet-i ebediyede, nihayetsiz ihtiyaç içinde bir abidine, birtek virde mukabil vereceği hakikat-i sevap, o iki zâtın sevaplarına—fakat daire-i ilmimize ve tahminimize giren sevaplarına—müsavi olabilir.

Meselâ, bedevî, vahşî bir adam, hiç padişahı görmemiş, saltanat haşmetini bilmiyor. Bir köyde bir ağayı nasıl tasavvur eder; o mahdut fikriyle, bir padişahı ondan büyükçe bir ağa kadar bilir. Hattâ bizde sade-dil bir taife var ki, eskiden diyorlardı ki: "Padişah kendi ocağı yanında ve tenceresinin başında pişirdiği bulgur çorbası yanında ne yapıyor, bizim ağamız onu biliyor." Demek onlar, padişahı o kadar dar bir vaziyette ve âdi bir surette tahayyül ediyorlar ki, kendi bulgur çorbasını kendi pişiriyor! Âdeta bir yüzbaşı haşmetinde farz ediyorlar.

Şimdi, biri o adamlardan birisine dese, "Sen bugün benim için bu işi yapsan, senin bildiğin padişah haşmeti kadar sana bir haşmetlik vereceğim. Yani bir yüzbaşı kadar bir rütbe vereceğim"; o söz hakikattir. Çünkü, haşmet-i padişahîden onun dar daire-i fikrine giren, ancak bir yüzbaşılık kadar bir şevktir.

İşte, dünya nazarıyla, dar fikrimizle, âhirete müteveccih hakaik-ı sevabiyeyi o bedevî adam kadar da düşünmüyoruz. Hazret-i Mûsâ (as) ve Hârun'un (as) meçhulümüz olan hakikî sevapları ile muvazene değil—çünkü teşbih kaidesi, meçhulü malûma kıyas eder—belki muvazene edilen, malûmumuz olan ve tahminimize giren sevaplarıyla, bir abd-i mü'minin bir virdine mukabil meçhulümüz olan hakikî sevabıdır.

Hem de, deniz yüzü ile katrenin gözbebeği, güneşin tamam-ı aksini tutmakta müsaavidirler. Fark keyfiyettir. Hazret-i Mûsâ (as) ve Hârun'un (as) deniz-misal âyine-i ruhlarına in'ikâs eden mahiyet-i sevap, bir katre hükmünde bir abd-i mü'minin bir âyetten aldığı aynı mahiyet-i sevaptır. Mahiyetçe, kemiyetçe birdirler. Keyfiyet ise, kabiliyete tâbidir.

Hem bazan olur ki, birtek kelime, birtek tesbih öyle bir saadet hazinesini açar ki, altmış sene hizmetle o açılmamış. Demek bazı hâlât oluyor ki, birtek âyet, Kur'ân kadar faide verebilir.

Hem İsm-i Âzama mazhar olan Resul-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın bir âyetinde mazhar olduğu feyz-i İlâhî, belki bir peygamberin umum feyzi kadar olabilir. Veraset-i Ahmedîye ile İsm-i Âzam zılline mazhar bir mü'min, kendi kabiliyeti itibarıyla, kemiyetçe bir nebînin feyzi kadar sevap alıyor denilse, hilâf-ı hakikat olamaz.

Hem de sevap ve fazilet, nur âlemindeydir. O âlemden bir âlem, bir zerreye sığabilir. Nasıl ki, bir zerrecik bir şişede, semâvât, nücümüyle beraber görünebilir. Öyle de, niyet-i hâlise ile şeffaflık peydâ eden bir zikirde veya bir âyetinde, semâvât gibi nuranî sevap ve fazilet yerleşebilir.

Netice-i kelâm: Ey insafsız ve dikkatsiz ve imanı zayıf, felsefesi kavî, hodbin, münekkit adam! Şu On Asıl'ı nazara al; sonra sen hilâf-ı hakikat ve kat'î muhalif-i vaki gördüğün bir rivâyeti bahane ederek ehâdis-i şerifeye ve dolayısıyla Resul-ü Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın mertebe-i ismetine hâlel verecek itiraz parmağını uzatma. Zira, evvelâ o On Asıl'ın on dairesi seni inkârdan vazgeçirir. "Hakikî bir kusur varsa bize aittir" derler. "Hadise râci olamaz. Eğer hakikî değilse, senin sû-i fehmine aittir" derler.

Elhasıl, inkâr ve redde gitmek için, şu On Asıl'ı tekzip ve iptal etmek lâzım gelir. Şimdi, insafın varsa, bu On Usulü kemâl-i dikkatle düşündükten sonra, o aklın hilâf-ı hakikat gördüğü bir hadisin inkârına kalkışma. "Ya bir tefsiri, ya bir tevili, ya bir tabiri vardır" de, ilişme.

On Birinci Asıl: Nasıl Kur'ân-ı Hakîmin müteşâbihâtı var; teville muhtaçtır veyahut mutlak teslim istiyor. Ehâdisin de, Kur'ân'ın müteşâbihâtı gibi, müşkilâtı vardır. Bazan çok dikkatli bir tefsire ve tabire muhtaçtır. Geçmiş misallerle iktifa edebilirsiniz.

Evet, nasıl ki hüşyar olan adam, yatmış olan adamın rüyasını tabir eder. Öyle de, bazan uykuda olan bir adam, yanında uyanık olan konuşanların sözlerini işitiyor, fakat kendi âlem-i menâmına tatbik eder bir tarzda mânâ veriyor, tabir ediyor. Öyle de, ey gaflet ve felsefe uykusu içinde tenvim edilen insafsız adam! Sırr-ı مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ تَنَامُ عَيْنِي وَلَا يَنَامُ قَلْبِي ve hükmüne mazhar ve hakikî hüşyar ve yakzan olan zâtın gördüğünü, sen kendi rüyanda inkâr değil, tabir et.

Evet, uykuda bir adamı bir sinek ısırır, müthiş bir harpte yaralar alır gibi bir hakikat-i nevmiye bazan telâkki eder. Ondan sorulsa, "Hakikaten ben yaralandım.

Bana top, tüfek atıldı" diyecek. Yanında oturanlar, onun uykusundaki ıztırabına gülüyorlar.

İşte, bu nevm-âlûd nazar-ı gaflet ve fikr-i felsefe, elbette hakaik-ı Nübüvvete mi-henk olamazlar.

On İkinci Asıl: Nazar-ı Nübüvvet ve tevhid ve iman, vahdete, âhirete, Ulûhiyete baktığı için, hakaikı ona göre görür. Ehl-i felsefe ve hikmetin nazarı kesrete, esbaba, tabiata bakar, ona göre görür. Nokta-i nazar birbirinden çok uzaktır.

Ehl-i felsefenin en büyük bir maksadı, ehl-i usulü'd-din ve ulemâ-i ilm-i kelâmın makâsıdı içinde görünmeyecek bir derecede küçük ve ehemmiyetsizdir. İşte onun içindir ki, mevcudatın tafsil-i mahiyetinde ve ince ahvallerinde ehl-i hikmet çok ileri gitmişler. Fakat hakikî hikmet olan ulûm-u âliye-i İlâhiye ve uhreviyede o kadar geridirler ki, en basit bir mü'minden daha geridirler. Bu sırrı fehmetmeyenler, muhak-kıkîn-i İslâmiyeyi, hükemâlara nisbeten geri zannediyorlar. Halbuki akılları gözlerine inmiş, kesrette boğulmuş olanların ne haddi var ki, veraset-i Nübüvvet ile makâsıd-ı âliye-i kudsiyeye yetişenlere yetişebilsinler?

Hem bir şey, iki nazarla bakıldığı vakit, iki muhtelif hakikati gösteriyor. İkisi de hakikat olabilir. Fennin hiçbir hakikat-i kat'iyesi, Kur'ân'ın hakaik-ı kudsiyesine ilişemez. Fennin kısa eli, onun münezzeh ve muallâ dâmenine erişemez. Nümune olarak bir misal zikrederiz.

Meselâ, küre-i arz, ehl-i hikmet nazarıyla bakılsa, hakikati şudur ki: Güneş etrafında mutavassıt bir seyyare gibi, hadsiz yıldızlar içinde döner. Yıldızlara nisbeten küçük bir mahlûk... Fakat ehl-i Kur'ân nazarıyla bakıldığı vakit, On Beşinci Sözde izah edildiği gibi, hakikati şöyledir ki: Semere-i âlem olan insan en câmi', en bedî ve en âciz, en aziz, en zayıf, en lâtif bir mu'cize-i kudret olduğundan, beşik ve meskeni olan zemin, semâya nisbeten maddeten küçüklüğüyle ve hakaretiyle beraber, mânen ve san'aten bütün kâinatın kalbi, merkezi; bütün mu'cizât-ı san'atının meşheri, sergisi; bütün tecelliyât-ı esmâsının mazharı, nokta-i mihrakiyesi; nihayetsiz faaliyet-i Rabbâniyenin mahşeri, mâkesi; hadsiz hallâkiyet-i İlâhiyenin, hususan nebâtat ve hayvânâtın kesretli envâ-i sağıresinden cevâdâne icadın medarı, çarşısı; ve pek geniş âhîret âlemlerindeki masnuâtın küçük mikyasta nümunegâhı; ve mensucât-ı ebediyyenin sür'atle işleyen destgâhı; ve menâzır-ı sermediyenin çabuk değişen taklitgâhı; ve besâtîn-i daimenin tohumcuklarına sür'atle sünbüllenen dar ve muvakkat mezraası ve terbiye-gâhı olmuştur. İşte, arzın bu azamet-i mâneviyesinden ve ehemmiyet-i san'aviyesindendir ki, Kur'ân-ı Hakîm, semâvâta nisbeten büyük bir ağacın küçük bir meyvesi

hükümünde olan arzı, bütün semâvâta karşı, küçücük kalbi büyük kalıba mukabil tutmak gibi denk tutuyor. Onu bir kefedede, bütün semâvâtı bir kefedede koyuyor, mükerreren رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ diyor.

İşte, sair mesâili buna kıyas et ve anla ki, felsefenin ruhsuz, sönük hakikatleri, Kur'ân'ın parlak, ruhlu hakikatleriyle müsademe edemez. Nokta-i nazar ayrı ayrı olduğu için, ayrı ayrı görünür.

Sözler²

Tevatür İki Kısımdır: Biri Sarih Tevatür, Biri Mânevî Tevatürdür

Üçüncü Esas: Naklolunan haberler, eğer tevatür suretinde olsa, kat'îdir. Tevatür iki kısımdır: Biri sarih tevatür, biri mânevî tevatürdür. Mânevî tevatür de iki kısımdır. Biri sükûtîdir. Yani, sükût ile kabul gösterilmiş. Meselâ, bir cemaat içinde bir adam, o cemaatin nazarı altında bir hâdiseyi haber verse, cemaat onu tekzip etmezse, sükûtla mukabele etse, kabul etmiş gibi olur. Hususan, haber verdiği hâdisede cemaat onunla alâkadar olsa, hem tenkide müheyyâ ve hatayı kabul etmez ve yalanı çok çirkin görür bir cemaat olsa, elbette onun sükûtu o hâdisenin vukuuna kuvvetli delâlet eder.

İkinci kısım tevatür-ü mânevî şudur ki: Bir hâdisenin vukuuna, meselâ "Bir kıyye taam, iki yüz adamı tok etmiş" denilse, fakat onu haber verenler ayrı ayrı surette haber veriyor. Biri bir çeşit, biri başka bir surette, diğeri başka bir şekilde beyan eder. Fakat umumen, aynı hâdisenin vukuuna müttefiktirler. İşte, mutlak hâdisenin vukuu, mütevatir-i bilmânâdır, kat'îdir. İhtilâf-ı suret ise zarar vermez.

Hem bazan olur ki, haber-i vahid, bazı şerâit dahilinde tevatür gibi kat'iyeti ifade eder. Hem bazan olur ki, haber-i vahid, haricî emarelerle kat'iyeti ifade eder.

İşte, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmdan bize naklolunan mu'cizâtı ve delâil-i nübüvveti, kısm-ı âzamı tevatürledir: ya sarihî, ya mânevî, ya sükûtî. Ve bir kısmı, çendan haber-i vahidledir. Fakat öyle şerâit dahilinde, nakkad-ı muhaddisîn nazarında kabule şayan olduktan sonra, tevatür gibi kat'iyeti ifade etmek lâzım gelir. Evet, muhaddisînin muhakkikîninden "el-hâfız" tabir ettikleri zâtlar, lâakal yüz bin hadîsi hıfzına almış binler muhakkik muhaddisler, hem elli sene sabah namazını işâ abdestiyle kılan müttakî muhaddisler ve başta Buharî ve Müslim olarak Kütüb-ü Sitte-i Hadîsiye sahipleri olan ilm-i hadîs dâhileri, allâmeleri tashih ve kabul ettikleri haber-i vahid, tevatür kat'iyetinden geri kalmaz.

2 Bediüzzaman Said Nursi, *Sözler* (İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012), 456-470.

Evet, fenn-i hadîsin muhakkikleri, nakkadları o derece hadîsle hususiyet peydâ etmişler ki, Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın tarz-ı ifadesine ve üslûb-u âlisine ve suret-i ifadesine ünsiyet edip meleke kesb etmişler ki, yüz hadîs içinde bir mevzuu görse, "Mevzudur" der. "Bu hadîs olmaz ve Peygamberin sözü değildir" der, reddeder. Sarraf gibi, hadîsin cevherini tanır, başka sözü ona iltibas edemez. Yalnız, İbni Cevzî gibi bazı muhakkikler, tenkitte ifrat edip, bazı ehâdis-i sahihaya da mevzu demişler. Fakat her mevzu şeyin mânâsı yanlıştır demek değildir; belki "Bu söz hadîs değildir" demektir.

Sual: An'aneli senedin faidesi nedir ki, lüzumsuz yerde, malûm bir vakıada, "an filân, an filân, an filân" derler?

Elcevap: Faideri çoktur. Ezcümle, bir faidesi şudur ki: An'ane ile gösteriliyor ki, an'anede dahil olan mevsuk ve hüccetli ve sadık ehl-i hadîsin bir nevi icmânı irae eder ve o senette dahil olan ehl-i tahkikin bir nevi ittifakını gösterir. Güya o senette, o an'anede dahil olan herbir imam, herbir allâme, o hadîsin hükmünü imza ediyor, sıhhatine dair mührünü basıyor.

Sual: Neden hâdisât-ı i'câziye, sair zarurî ahkâm-ı şer'iyeye gibi tevatür suretinde, pek çok tarîklerle, çok ehemmiyetli nakledilmemiş?

Elcevap: Çünkü ekser ahkâm-ı şer'iyeye, ekser nas, ekser evkatta muhtaçtır. Farz-ı ayn gibi, o ahkâmın her şahsa alâkası var. Amma mu'cizat ise, herkesin herbir mu'cizeye ihtiyacı yok. Eğer ihtiyaç olsa da, bir defa işitmek kâfi gelir. Âdetâ farz-ı kifaye gibi, bir kısım insanlar onları bilse yeter.

İşte bunun içindir ki, bazı olur, bir mu'cizenin vücudu ve tahakkuku, bir hükmün vücudundan on derece daha kat'î olduğu halde, onun râvisi bir iki olur, hükmün râvisi on yirmi olur.

Mektubat³

Nakl-i Hadîs-i Bilmânâ Caizdir

Şu risalede çok ehâdis-i şerife nakletmişim. Yanımda kütüb-ü hadîsiye bulunmuyor. Yazdığım hadîslerin lâfzında yanlışım varsa, ya tashih edilsin, veyahut "hadîs-i bilmânâdır" denilsin. Çünkü, kavl-i râcih odur ki, "Nakl-i hadîs-i bilmânâ caizdir." Yani,

3 Bediüzzaman Said Nursi, *Mektubat* (İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012), 138-141.

hadîsin yalnız mânâsını alıp, lâfzını kendi zikreder. Madem öyledir; lâfzında yanlışım varsa, hadîs-i bilmânâ nazarıyla bakılsın.

Mektubat⁴

Sahabeler, Zerre Miktar Yalanı Görse, Red ve Tekzip Ederler

Mukaddime: Şu gelecek bereketli mu'cizat misalleri, herbiri müteaddit tarikle, hattâ bazıları on altı tarikle sahih bir surette nakledilmiş. Ekserisi bir cemaat-i ke-sire huzurunda vuku bulmuş; o cemaat içinde muteber ve sadık insanlar onlardan bahsedip nakletmişler. Meselâ, "sâ' denilen dört avuç taamdan yetmiş adam yemişler, tok olmuşlar" naklediyor. O yetmiş adam onun sözünü işitiyor, tekzip etmiyor. Demek sükûtle tasdik ediyorlar. Halbuki, o asr-ı sıdk ve hakikatte ve o hakperest ve ciddî ve doğru adam olan Sahabeler, zerre miktar yalanı görse, red ve tekzip ederler. Halbuki, bahsedeceğimiz vakıaları çoklar rivayet etmiş ve ötekiler de sükûtle tasdik etmişler. Demek, herbir hâdise mânên mütevatir gibi kat'îdir.

Hem Sahabeler, Kur'ân'ın ve âyetlerin hıfzından sonra, en ziyade Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın ef'al ve akvâlinin muhafazasına, bahusus ahkâma ve mu'cizâta dair ahvâline bütün kuvvetleriyle çalıştıklarını ve sıhhatlerine pek çok dikkat ettiklerini, tarih ve siyer şehadet ediyor. Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâma ait en küçük bir hareketi, bir sîreti, bir hali ihmal etmemişler. Ve etmediklerini ve kaydet-tiklerini, kütüb-ü ehâdisiye şehadet ediyor.

Hem Asr-ı Saadette, mu'cizâtı ve medar-ı ahkâm ehâdisi, kitabetle çoklar kaydedip yazdılar. Hususan Abâdile-i Seb'a kitabetle kaydettiler. Hususan, Tercümanü'l-Kur'ân olan Abdullah ibni Abbas ve Abdullah ibni Amr ibni'l-Âs, bahusus otuz kırk sene sonra Tâbiînin binler muhakkikleri, ehâdisi ve mu'cizâtı yazıyla kaydettiler.

Daha ondan sonra, başta dört imam-ı müçtehid ve binler muhakkik muhaddisler naklettiler, yazıyla muhafaza ettiler.

Daha Hicretten iki yüz sene sonra, başta Buharî, Müslim, Kütüb-ü Sitte-i makbule vazife-i hıfzı omuzlarına aldılar. İbni Cevzî gibi şiddetli binler münekkitler çıkıp, bazı mülhidler veya fikirsiz veya hıfzsız veya nâdanların karıştırdıkları mevzu ehâdisi tefrik ettiler, gösterdiler.

4 Nursi, *Mektubat*, 130.

Sonra, ehl-i keşfin tasdikiyle, yetmiş defa Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâm te-messül edip yakaza halinde onun sohbetiyle müşerref olan Celâleddin Süyutî gibi al-lâmeler ve muhakkikler, ehâdis-i sahihanın elmaslarını, sair sözlerden ve mevzuattan tefrik ettiler. İşte, bahsedeceğimiz hâdiseler, mu'cizeler, böyle elden ele—kuvvetli, emin, müteaddit ve çok, belki hadsiz ellerden—sağlam olarak bize gelmiş. اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

İşte buna binaen, "Bu zamana kadar uzun mesafeden gelen, şu zamandan tâ o zamana kadar bu hâdiseleri, nasıl bileceğiz ki karışmamış ve sâfidir?" hatıra gelmemelidir.

Mektubat⁵

Mesele-i Şer'îye Müftüden Haber Alınır

Eğer denilse: "Resul-i Ekrem aleyhissalâtü vesselâmın her hal ve hareketini kemâl-i ihtimamla Sahabeler muhafaza ederek nakletmişler. Böyle mu'cizât-ı azîme, neden on, yirmi tarikle geliyor? Yüz tarikle gelmeliydi. Hem neden Hazret-i Enes, Câbir, Ebu Hüreyre'den çok geliyor; Hazret-i Ebu Bekir ve Ömer az rivayet ediyor?"

Elcevap: Birinci şıkkın cevabı, Dördüncü İşaretin Üçüncü Esasında geçmiş. İkinci şıkkın cevabı ise:

Nasıl ki insan bir ilâca muhtaç olsa, bir tabibe gider; hendese için mühendise gider, mühendisten nakleder; mesele-i şer'îye müftüden haber alınır; ve hâkezâ...

Öyle de, Sahabe içinde, ehâdis-i Nebeviyeyi gelecek asırlara ders vermek için, ule-ma-i Sahabeden bir kısım, ona mânen muvazzaf idiler; bütün kuvvetleriyle ona çalışıyorlardı. Evet, Hazret-i Ebu Hüreyre bütün hayatını hadîsin hıfzına vermiş. Hazret-i Ömer siyaset âlemiyle ve hilâfet-i kübrâ ile meşgulmüş. Onun için, ehâdisi ümmete ders vermek için, Ebu Hüreyre ve Enes ve Câbir gibi zâtlara itimad edip, ondan, riva-yeti az ederdi. Hem madem siddık, sadûk, sadık ve musaddak bir Sahabenin meşhur bir namdarı, bir tarikle bir hâdiseyi haber verse, yeter denilir, başkasının nakline ihti-yaç da kalmaz. Onun için bazı mühim hâdiseler iki üç tarikle geliyor.

Mektubat⁶

5 Nursi, *Mektubat*, 165-167.

6 Nursi, *Mektubat*, 193-194.

Buharî'de Görmek, Aynı Sahabeden İşitmek Gibidir

Malûmdur ki, yedi sekiz organ toplansa, kuvvetli bir halat olur. Binaenaleyh, şu en meşhur siddikîn-i Sahabeden böyle müteaddit tariklerle ihbar edilen şu mu'cize-i şecerîye, elbette tevatür-ü mânevî kuvvetindedir, belki tevatür-ü hakikîdir. Zaten Sahabeden sonra Tâbiînün eline geçtiği vakit, tevatür suretini alır. Hususan Buharî, Müslim, İbni Hibban, Tirmizî gibi kütüb-ü sahiha, tâ zaman-ı Sahabeye kadar, o yolu o kadar sağlam yapmışlar ve tutmuşlar ki, meselâ Buharî'de görmek, aynı Sahabeden işitmek gibidir.

Mektubat⁷

Cemiyete Dahil Olan, Cemiyetin Nizamını İhlâl Etmemek Gerekir

İhsan-ı İlâhîden fazla ihsan, ihsan değildir. Bir dane-i hakikat bir harman hayalâta müreccaktır. İhsan-ı İlâhî ile tavsifte kanaat etmek farzdır. Cemiyete dahil olan, cemiyetin nizamını ihlâl etmemek gerekir. Bir şeyin şerefi neslinde değildir, zâtındadır. Bir şeyin aslını gösteren semeresidir. Birinin malına başka mal—velev kıymetli de olsa—karışır, malını kıymetsiz ettiği gibi, haczetmesine dahi sebep olur. Şimdi bu noktalara istinaden derim ki: Tergib veya terhib için avamperestane terviç ve teşvikle bazı ehâdis-i mevzuayı İbni Abbas gibi zâtlara isnad etmek, büyük bir cehalettir. Evet, hak müstağnîdir. Hakikat ise, zengindir. Tenvir-i kulûba ziyaları kâfidir. Müfessir-i Kur'ân olan ehâdis-i sahiha bize kifayet eder. Ve mantığın mizanıyla tartılmış olan tevarih-i sahihaya kanaat ederiz.

Muhakemat⁸

Mâsadak ile Mânâ Ayrırırlar

İsrâiliyatın bir taifesi ve hikmet-i Yunaniyenin bir kısmı, daire-i İslâmiyete duhul etmeleriyle, din süsüyle görünerek, efkârı ihtilâl verdiler. Şöyle ki:

O necip kavm-i Arap, zaman-ı cahiliyette bir ümmet-i ümmiye idi. Vakta ki içlerinden hak tecellî edip istidad-ı hissiyatları uyandı da, meydanda yol açan din-i mübîni gördüklerinden, umum rağabat ve meyilleri, yalnız dinin mârifetine inhisar eylediler.

7 Nursi, *Mektubat*, 188-189.

8 Bediüzzaman Said Nursi, *Muhakemat* (İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012), 35-36.

Fakat kâinata olan nazarları teşrihat-ı hikemiye nazarıyla değil, belki istitraden, yalnız istidlâl için idi. Onların o hassas zevk-i tabîîlerine ilham eden, yalnız onların fitratlarına münasip olan geniş ve ulvî muhitleri ve safî ve müstaid olan fitrat-ı asliyeleri tâlim ve terbiye eden yalnız Kur'ân idi. Bundan sonra kavm-i Arap, sair akvamı bel' ettiği gibi, milel-i sairenin malûmatları dahi Müslüman olmaya başladığından, muharrefe olan İsrailiyat ise, Vehb, Kâ'b gibi ulema-i ehl-i kitabın İslâmiyetlerinin cihetiyle Arapların hazain-i hayalâtına bir mecrâ ve menfez bularak o efkâr-ı safiyeye karıştılar. Hem sonra da ihtiram dahi gördüler. Zira ulema-i ehl-i kitaptan İslâmiyete gelenler, İslâmiyet şerefiyle gayet celâlet ve tekemmül ettiklerinden, malûmat-ı müzahrefe-i sabıkaları makbule ve müselleme gibi oldular, reddedilmedi. Çünkü İslâmiyetin usulüne musadim olmadığından, hikâyat gibi rivayet olunurken, ehemmiyetsizliği için tenkitsiz dinlenirlerdi. Fakat—hayfâ!—sonra hak olarak kabul edildiler, çok şübeh ve şükûkâta sebebiyet verdiler.

Hem de, vakta ki şu İsrailiyat, kitap ve sünnetin bazı î mââtlarına merci ve bazı mefahimlerine bir münasebetle me'haz olabilirlerdi—fakat âyât ve hadisin mânâları değil. Belki, faraza doğru olsalardı, mâsadak ve efradından olmaları mümkün olduğundan, su-i ihtiyarlarıyla başka bir me'hazı bulmayan veya atf-ı nazar etmeyen zahirperestler, bazı âyât ve ehâdisi o hikâyat-ı İsrailiye tatbik ederek tefsir eylediler. Halbuki, Kur'ân'ı tefsir edecek, yine Kur'ân ve hadis-i sahihtir. Yoksa, ahkâmı mensuh olduğu gibi, kasası dahi muharrefe olan İncil ve Tevrat değildir.

Evet, mâsadak ile mânâ ayırdılar. Halbuki, mâsadak olmaya mümkün olan şey, mânâ yerine ikame olundu. Çok da imkânât vukuata karıştırıldı.

Muhakemat⁹

İmam-ı Şâfiî Mürsel ve Zayıf Hadîsleri Ahkâm-ı Şer'iyyede Hüküm Çıkarmak için Hüccet Tutmuyor

Bunların zayıf ve muztarip olduğunda ittifak vardır. İmam-ı Şâfiî değil mevzuu, mürseli de kabul etmediği halde, Said Şâfiî iken bunları kavlı etmesinin hikmeti anlaşılamamıştır.

Cevap: İttifak olmadığına bin seneden beri ehl-i hadîs ve ümmetçe bu hakikatın devamı kat'î bir delildir. Bu da hatâ içinde bir hatâdır. Hem İmam-ı Şâfiî mürsel ve za-

9 Nursi, *Muhakemat*, 28-30.

yıf hadîsleri ahkâm-ı şer'iyede hüküm çıkarmak için hüccet tutmuyor. Yoksa—hâşâ—
ümmeîçe kabul edilen hakikatli hadîsleri ahkâmıda değil, fezâil-i a'mâlde ve hâdisât-ı
İslâmiyede hüccetlerini ve delâletlerini kabul etmiştir.

Şualar¹⁰

10 Bediüzzaman Said Nursi, *Şualar* (İstanbul: Söz Basım Yayın, 2012), 533.